

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ІТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

УДК 323.1

І. О. КРЕСІНА

РЕІНТЕГРАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ *

Досліджено наукові підходи до реінтеграції, особливостей застосування цієї політики в державах, що зазнали етнополітичної дезінтеграції внаслідок етнополітичного конфлікту. Проаналізовано нинішню стадію перебігу етнополітичного конфлікту в Україні, перспективи та перешкоди реінтеграції окупованих територій – АРК, самопроголошених ДНР та ЛНР. Вказано на необхідність дослідження закордонного досвіду та запровадження політико-правових механізмів реінтеграції як невід’ємної складової державної етнонаціональної політики України.

Ключові слова: реінтеграція, етнонаціональна політика, етнополітичний конфлікт.

© КРЕСІНА Ірина Олексіївна – доктор політичних наук, професор, завідувач відділу правових проблем політології Інституту держави і права ім. В.М. Коцького НАН України

---

* Стаття підготовлена в рамках наукового проекту «Модель етнонаціональної політики для реінтеграції Донбасу і Криму» в межах цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України “Інтеграція Донбасу і Криму в політико-правовий і соціокультурний простір України: історичний досвід, сучасні виклики, перспективи”

Кресина И. А. Реинтеграция как составляющая государственной этнонациональной политики: актуальность исследования и имплементации

Исследованы научные подходы к реинтеграции, особенностям применения этой политики в государствах, подвергшихся этнополитической дезинтеграции вследствие этнополитического конфликта. Проанализированы нынешняя стадия этнополитического конфликта в Украине, перспективы и препятствия реинтеграции оккупированных территорий - АРК, самопровозглашенных ДНР и ЛНР. Указано на необходимость исследования зарубежного опыта и внедрения политико-правовых механизмов реинтеграции как неотъемлемой составляющей государственной этнонациональной политики Украины.

Ключевые слова: реинтеграция, этнонациональная политика, этнополитический конфликт.

Kresina Iryna. The Reintegration as a Component of the State Ethnonational Politics: the Relevance of Research and Implementation

The scientific approaches to reintegration, peculiarities of application of this policy in the countries affected by the ethnopolitical disintegration as a result of ethnopolitical conflict are studied. The current stage of the ethnopolitical conflict in Ukraine, prospects and obstacles to reintegration of the occupied territories – Autonomous Republic of Crimea, the self-proclaimed DND and LNR are analyzed. The necessity to study foreign experience and the implementation of political and legal mechanisms of reintegration as an integral part of the state ethnonational policy of Ukraine is pointed out.

Keywords: reintegration, ethnonational politics, ethnopolitical conflict.

Актуальність дослідження політико-правових засад державної етнонаціональної політики України, зокрема політики реінтеграції як її складової, зумовлена необхідністю забезпечення етнополітичної єдності та міжетнічної злагоди в сучасній Українській державі, яка пройшла етнополітичну дезинтеграцію, втративши внаслідок етнополітичного конфлікту з Росією - гібридної війни Автономну республіку Крим та частину територій Донецької та Луганської областей.

Предмет дослідження характеризується низьким рівнем розробки науки. Безумовно, етнонаціональна політика досліджувалася широким колом етнополітологів, однак політика реінтеграція – відносно нове явище в українській науці, актуальність вивчення якого продиктована викликами останніх років. Протягом усього пострадянського періоду історії України прояви етнополітичної дезинтеграції та сепаратизму мали переважно латентний перебіг і не становили такої загрози для етнополітичної безпеки та територіальної цілісності держави. Однак

пострадянське поліетнічне українське суспільство характеризувалося високим рівнем деконсолідації, розколотістю щодо пріоритетів розвитку України, в першу чергу щодо зовнішньополітичного та етнополітичного вектора. Ці характеристики викликані тим, що держава в етнонаціональній політиці приділяла незначну увагу подоланню чинників етнополітичного розколу, гармонізації, узгодженню інтересів, пошуку компромісів, прийнятних для всіх частин поліетнічного суспільства та всіх регіонів України.

В результаті більшість проблем етнонаціональної сфери, які в загальному підсумку посприяли сепаратизації та дезінтеграції, залишилися невирішеними, консервувалися і акумулювали конфліктогенний потенціал. Адже прийняття демократичних законів, що регулюють етнополітичну та етнонаціональну сфери, на початку 90-х років та ратифікація основних міжнародних документів у сфері захисту прав національних меншин не гарантувало запобігання політизації етнічностей та не сприяло нейтралізації сучасних загроз етнополітичній стабільності держави. Етнонаціональна політика протягом багатьох років не реагувала на потреби етноспільнот шляхом надання їм правових механізмів реалізації їх прав. Влада України побоювалася територізації вимог окремих етноспільнот (автономізації, відокремлення), зокрема русин, кримських татар. Тому неврегульованість правового забезпечення низки етнокультурних прав, зокрема мовних, не лише національних меншин, але й нації залишалася потужним етноконфліктогенним чинником, який в кінцевому підсумку призвів до розгортання етнополітичного конфлікту.

Ситуація ускладнилася активною участю у процесі етнополітичної дезінтеграції України сусідньої держави – Російської Федерації, яка надала регіональним елітам Півдня та Сходу фінансову, військову та інформаційну підтримку у сецесії цих територій. Збройна анексія Автономної Республіки Крим, формування сепаратистських утворень – ДНР і ЛНР, гібридна війна на Сході України стали наслідком військового втручання Російської Федерації і започаткували в 2014 році процес етнополітичної дестабілізації та дезінтеграції України¹, який продовжується дотепер.

Наразі виникла нагальна необхідність напрацювання комплексної політики реінтеграції тимчасово окупованих територій в межах етнонаціональної політики України. Відновлення політико-правових, со-

ціально-економічних контактів з окупованими територіями має спиратися на дорожню карту моделі реінтеграції, що вказує на актуальність досліджуваного проблематики. Питання реінтеграції окупованих територій Донбасу і Криму – це питання відновлення територіальної цілісності держави, збереження України у визначених Конституцією та міжнародною спільнотою кордонах.

Зокрема нагальним є напрацювання рекомендацій та законодавчих ініціатив щодо удосконалення законодавчої бази реінтеграційної політики як складової державної етнонаціональної політики України. Попри те, що анексія та окупація територій Криму та частини Донецької і Луганської областей відбулася понад 2 роки тому, Україна досі не напрацювала цілісної концепції повернення окупованих територій, не сформувала моделі політики їх реінтеграції, яка вимагає розробки комплексу заходів, орієнтованих на повернення цих регіонів до єдиної політико-правової, соціально-економічної системи країни.

Слушність цих припущень підтверджує позиція екс-глави Луганської обласної військово-цивільної адміністрації, заступника міністра з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб Г. Туки, який у травні 2016 року заявив, що реінтеграцію Донбасу необхідно починати негайно. "За оцінками міжнародних експертів, (які займаються подібними конфліктами), якщо протягом п'яти років не починається процес реінтеграції, то фактично у подальшому вже про реінтеграцію мови бути не може. Виходячи з того, що у нас вже практично два роки з цих п'яти років пішло, можна зробити висновок, що ми зараз десь ще не зовсім у дедлайні, але вже десь його видно", - зазначив Г. Тука². Колишній чиновник вважає, що Україна не має права гаяти час: враховуючи етнополітичні наслідки такої вичікувальної позиції, вкрай важливо вже починати процес реінтеграції Донбасу та Криму.

Міжнародні експерти з постконфліктного врегулювання та відбудови наводять у своїх працях переконливі аргументи на користь пришвидшення реінтеграції – ще до остаточного врегулювання етнополітичного конфлікту, внаслідок якого було втрачено території. Зокрема О. Натой, вивчаючи постконфліктну ситуацію в Придністров'ї (невизнаній Придністровській Молдавській республіці, яка на початку 90-х років утворилася внаслідок дезінтеграції Молдови), вказує на критичну важливість фактору часу для успішної реінтег-

рації регіону, що відколовся внаслідок етнополітичного конфлікту за участю Росії, в Молдову³. Чим більше проходить часу після дезінтеграції або сепаратизації територій незалежної держави під зовнішнім тиском і за прямої участі іншої держави, тим примарнішими є перспективи возз'єднання і тим більше зусиль і ресурсів доведеться застосувати для реалізації цього процесу. Аж до відновлення воєнних дій та силового сценарію повернення контролю над окупованим регіоном.

Дослідниця стверджує, що за понад 20 років перебування в умовах замороженого конфлікту сформувалося ціле покоління жителів Придністров'я з двома основними самоідентифікаціями – регіональною (Придністров'я) і державною, пов'язаною з Російською Федерацією. Це покоління не бачить переваг у реінтеграції Придністров'я з Молдовою, адже соціалізувалося в умовах невизначеного статусу державного утворення і зазнавало тривалого пропагандистського впливу Російської Федерації. О. Натой покладає сподівання на незначну, але молоду, активну частину населення Придністров'я, які вважають себе громадянами Молдови, адже саме їх громадянська позиція у перспективі може виявитися вирішальною для врегулювання замороженого Придністровського конфлікту та возз'єднання самопроголошеної республіки з Молдовою. Наразі ж найагресивніший сегмент населення Придністров'я відкидає будь-які форми інтеграції з Республікою Молдова, а саме він становить більшу частину населення невизнаної республіки. Враховуючи 25 років втраченого для реінтеграції часу, Молдові наразі складно візуалізувати перспективи та переконати населення невизнаного утворення у необхідності повернення до складу держави.

Щоб уникнути помилок сусідньої держави, яка в 90-х і 00-х роках навіть за міжнародної підтримки не змогла в силу безлічі обставин врегулювати Придністровський конфлікт та повернути втрачені внаслідок дезінтеграції території, наразі напрацювання політико-правових інструментів, покликаних полегшити та уможливити реінтеграцію окупованих територій Донбасу і Криму до складу України, є одним з найважливіших завдань порядку денного етнонаціональної політики України. Враховуючи, що наразі спостерігаються спорадичні, несистемні спроби, кроки з боку влади реінтегрувати тимчасово окуповані території, напрацювання ціліс-

ної стратегічної моделі етнонаціональної політики для реінтеграції Донбасу і Криму стане комплексною відповіддю на виклики поточної етнополітичної ситуації в Україні.

Переконані, що наразі українське суспільство потребує консолідації навколо певної позитивно забарвленої національної ідеї і нею повинна стати реінтеграції України – об'єднання та повернення територій, відновлення територіальної цілісності, консолідація поліетнічної української нації. 2016 рік залишив Україну з низкою серйозних викликів – як нових, так і реактуалізованих старих. Гібридна війна триває, Україна з 2014 року є учасником масштабного збройного конфлікту, що призвів до втрати частини територій держави. Це стосується як внутрішнього становища, так і зовнішньополітичної ситуації, яка зараз набрала загрозливих для реінтеграції України форм. Зовнішня етнополітична ситуація погіршується тим, що останні події в Європі, США і Близькому сході відштовхують проблему дезінтеграції в Україні навіть не на другий, а на третій план міжнародного порядку денного.

Європейський Союз зазнає неабияких випробувань на міцність: Brexit, наплив біженців та постійні теракти в Європі, ініціативи про зняття санкцій з Російської Федерації, які знаходять підтримку в парламентах та місцевих органах різних країн, невдалий переворот в Туреччині. Ці події у світі поступово деактуалізують питання деескалації конфлікту, реінтеграції України на світовій арені, трансформуючи їх у внутрішній виклик. Р. Бортнік підтверджує, що на тлі протистояння міжнародного співтовариства з ІГЛ, боротьби з тероризмом, цінами на сировину, міграційної кризи в Євросоюзі, український етнополітичний конфлікт поступово відходить на другорядні позиції в світовій політичній та інформаційній проблематиці⁴.

Реінтеграція перетворюється на завдання переважно внутрішньої політики, а саме державної етнонаціональної політики України. Як перед владою України, так і перед українським суспільством наразі стоїть вибір – починати реінтегрувати Україну, працювати над возз'єднанням територій, які Україна втратила в ході гібридної війни та тиску Росії вже зараз чи відтермінувати цю проблему на невизначений термін. Ця дилема має стратегічний, визначальний для державотворення зміст.

Українські експерти вказують на безліч проблем, які гальмують напрацювання політико-правових засад та реалізацію процесу реінтеграції України. Серед них і втота громадянського суспільства, його розчарування в можливості впливати на ситуацію, і затяжна гібридна війна, яка економічно, фінансово і морально виснажує Україну. Зокрема, О. Солонько зауважує, що якщо до осені 2013 року суспільство перебувало в стані політичної атрофії (низька активність, млява рефлексія на заклики парламентської опозиції), то «після початку революційно-військового марафону для України, активність суспільства зросла в геометричній прогресії»⁵. Однак переведення етнополітичного конфлікту в фазу замороженого призвело до того, що громадянське суспільство в Україні перегоріло, втомилося.

Втім, міжнародні експерти не згодні з українськими щодо зменшення участі громадянського суспільства у відновленні територіальної цілісності України. У щорічному дослідженні розвитку демократії у країнах перехідного періоду Nations in Transit-2016, яке проводить міжнародна організація Freedom House зазначається, що громадянське суспільство на даний момент залишається найсильнішим рушієм демократичної трансформації України. Freedom House стверджує, що організовуючи незалежні інформаційні кампанії та беручи участь в нових інституціях інституціоналізації громадянських ініціатив, потужне громадянське суспільство України відіграє вирішальну роль в стимулюванні реформ, спрямованих на побудову функціональної демократії і верховенства закону⁶. Експерти Freedom House відзначають, що українське громадянське суспільство стає більш компетентним, гетерогенним за своїм складом і переймається вирішенням дедалі ширшого кола питань.

Реінтеграція, участь у розв'язанні етнополітичного конфлікту на Сході та Півдні України, налагодження діалогу між конфліктуючими сторонами також є сферами зацікавлення та впливу для громадянського суспільства. Експерти нагадують, що саме в Одесі, Києві та Харкові ініціативні групи громадянського суспільства організували діалоги – спроби примирити активістів про- і антиМайдану. До реінтеграційних пошуків громадянського суспільства належить також ініціатива Ukrainian Peacebuilding School – комплексний проект з примирення сторін етнополітичного конфлікту, налагодження діалогу, що працює над розбудовою інституційного потенціалу громадянсь-

кого суспільства в окремих частинах Донбасу за участі експертів та активістів.

Однак, напрацьовуючи модель реінтеграції України, обов'язково слід враховувати реалії та закономірності розвитку етнополітичної ситуації. Зокрема той факт, що етнополітичний конфлікт на Сході України не завершився і може існувати тривалий час в "замороженій" фазі перебігу, що суттєво ускладнює реалізацію реінтеграційної політики на окупованих територіях. З іншого боку існують значні ризики того, що відсутність в тривалій перспективі ефективного процесу політичної реінтеграції практично неминуче призведе до відновлення бойових дій. Адже в етнополітичному конфлікті конфронтуючі групи поляризують свою позицію, використовуючи конфліктогенний потенціал етнічності. Такий конфлікт може набувати особливої гостроти й масштабів завдяки великому емоційному потенціалу етнічної самосвідомості, можливості швидкої консолідації всіх соціальних груп певної етнічної спільноти за етнічною ознакою.

В етнополітології поширена аксіома про те, що конфлікти за участю етнічного фактора не завершуються ніколи з огляду на ірраціональність, складність примирення сторін, несумісності їх цілей, бажання етнічного реваншу. Остаточно завершитись етнополітичний конфлікт може знищенням однієї сторони або взаємознищенням всіх конфліктуючих сторін. Саме цього покликана не допустити зважена етнонаціональна політика держави, яка виконує роль посередника у відносинах між етноспільнотами, які її населяють⁷. Якщо у етнополітичний конфлікт, як у випадку з українським, залучені окремі держави, роль такого посередника виконує міжнародна спільнота. На карті світу практично неможливо знайти поліетнічну державу, в історії якої взагалі відсутні конфлікти за участю етнічного фактору.

Будь-який етнополітичний конфлікт проходить кілька стадій. Науковці виокремлюють такі стадії: 1) прихованої (тілючої) напруженості, в якій суперечності не усвідомлюються конфліктуючими сторонами, відносини між представниками різних груп можуть виглядати цілком толерантними. Найефективнішим засобом протидії етнополітичному конфлікту на цій стадії є адекватна поліетнічним реаліям модель державної етнонаціональної політики, яка не дозволить конфлікту перейти на вищий рівень; 2) усвідомлення конфлікту

(відкрита стадія), на якій етнополітичний конфлікт стає очевидним для його учасників та держави. Сторони усвідомлюють несумісність своїх інтересів, низькостатусні меншини згадують колишні образи, політичні еліти перебувають у процесі етнополітичної мобілізації; 3) безпосередньо конфліктна взаємодія (ескалація), в ході якої конфлікт виходить з-під контролю та призводить до сутички сторін (збройного повстання меншості проти центру або війни між етнічними групами в межах держави), якщо його не вдалося врегулювати на попередніх етапах. Стадія має тенденцію до саморозростання (ескалації) - від масових ненасильницьких дій (мітинги, мирні протести) до зіткнень і воєнних дій; 4) постконфліктна або стадія завершення протистояння. Це етап отримав таку назву цілком умовно, адже етнополітичний конфлікт не завершується ніколи: ворогуючі сторони повертаються до першої стадії – прихованої напруженості, яка означає акумулювання образ та поширення етнічних упереджень. Учасники взаємодії повинні намагатися уникати повторення помилок і вживати запобіжних заходів виникненню подібних конфліктів у майбутньому і, щонайголовніше налагодити мирне, компромісне існування і не допустити реплікацію етнополітичного конфлікту, - стверджує А. Кіссе⁸. Наразі етнополітичний конфлікт в Україні перебуває на проміжній стадії між конфліктною взаємодією, адже зіткнення тривають, та постконфліктною стадією, оскільки сторони напрацювали мирний шлях його врегулювання.

Незважаючи на з'ясування того, що основні причини етнополітичних конфліктів ґрунтуються в політичних та міжетнічних відносинах, конфлікт може бути запущений факторами з інших сфер - економічними, соціальними, статусними, територіальними. Конфлікти, що детерміновані цілим комплексом економічних, соціальних, релігійних і культурних проблем, мають тенденцію до переростання у політичні конфлікти. Це пов'язано з тим, що етнічними елітам вдається переконати більшість представників етносу у тому, що вирішити свої економічні, соціальні, культурні та інші проблеми вони можуть тільки змінивши свій політичний статус, розширивши своє представництво в системі влади і управління, набувши територіальної або екстериторіальної автономії. Як це сталося у випадку з населенням Луганської та Донецької областей, якому імпонувала перспектива автономізації в межах України. Учасники протестів, з яких почався ет-

нополітичний конфлікт, намагалися в такий спосіб змусити Київ рахуватися з їх етнокультурними, мовними, політичними преференціями Донбасу. Однак не варто перебільшувати роль політики та применшувати роль етнічності у виникненні та подальшій динаміці етнополітичних конфліктів. Більшість з них просто не виникла б, якби на економічні, соціальні, політичні та інші причини не нашаровувався етнічний фактор.

Абсолютно кожен етнополітичний конфлікт є унікальним, неповторним явищем, навіть якщо він є продовженням конфлікту, який вже мав місце в міжетнічній взаємодії етноспільнот. Етнополітичний конфлікт в Україні 2014-2016 років не є винятком. Універсальної класифікації причин, в яку вписався б кожен етнополітичний конфлікт, науковцями досі не напрацьовано. Зазвичай у етнополітичному конфлікті присутня ціла низка особливостей, історичних передумов, вимог сторін та умов, що ускладнює його класифікацію, пошук причин виникнення та механізмів врегулювання. Не останню роль у виникненні етнополітичного конфлікту відіграє також підтримка ззовні, яка стала вирішальною у випадку етнополітичного конфлікту в Україні. Чим сильніші геополітичні позиції етнічної батьківщини меншини, яка ініціює конфлікт, тим важче буде його врегулювати: тим більше сторін (держав, міжнародних посередників) доведеться залучати до його врегулювання і тим більше часу цей процес потребуватиме. А отже ускладнюватиме реінтеграцію держави, від якої відкололася територія внаслідок конфлікту.

Росія, за втручання і участі якої український етнополітичний конфлікт набув масштабів міжнародного належить до наймогутніших держав світу, яка володіє однією з найсильніших армій світу (друге місце у рейтингу після США). Тоді як українська армія за світовим індексом військової потужності (Global Firepower Index) перебуває на 30 сходинці⁹. Періодична демонстрація військової могутності Російською Федерацією біля кордонів України суттєво ускладнює врегулювання конфлікту. Нагадаємо, що Придністровський конфлікт за участю Російської Федерації пострадянські держави, яких він безпосередньо стосувався, та міжнародна спільнота не можуть врегулювати вже протягом 25 років. Насамперед тому, що Росія не зацікавлена в мирному врегулюванні та щорічно надає Придністров'ю фінансову та військову підтримку. Аналогічну позицію сусідня країна обіймає

щодо етнополітичного конфлікту в Україні, в якому неофіційно бере безпосередню участь, надаючи військову, ресурсну, інформаційну, фінансову допомогу невизнаним утворення ДНР та ЛНР. Завершення збройної фази та переведення етнополітичного конфлікту в постконфліктну стадію дозволить застосувати більший арсенал реінтеграційних заходів, які повинні на той час бути напрацьовані в межах етнонаціональної політики України.

Тож, наразі актуальним є пошук політико-правових механізмів моделі етнонаціональної політики для реінтеграції Донбасу і Криму на основі зарубіжного досвіду держав, що пройшли етнополітичну дезінтеграцію. Зокрема це стосується виявлення, аналізу та адаптації найбільш дієвих інструментів гармонізації етнонаціональних процесів з метою полегшення та уможливлення процесу інтеграції тимчасово окупованих територій та етноспільнот, що їх населяють, до загальнодержавного простору України. Вивчення етнополітичної ситуації на тимчасово окупованих територіях та зарубіжного досвіду допоможе напрацювати дієву модель етнонаціональної політики для реінтеграції Донбасу і Криму, що дозволить Україні в перспективі повернути їх, відновивши територіальну цілісність.

1. *Політико-правові* механізми запобігання сепаратизму в демократичному суспільстві: наук. записка / І.О. Кресіна та ін. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2014. С.4. **2.** *Пора* розпочинати реінтеграцію Донбасу – Тука / Інтерфакс-Україна. URL: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/344994.html>. **3.** *Nantoi O.* Nested Identities: from History Books to the Emergence of a Post-Conflict Generation in Moldova //Managing Intractable Conflicts: Lessons from Moldova and Cyprus. Istanbul: Global Political Trends Center. 2013. P. 17. **4.** *Бортник Р.* Реинтеграция Донбасса: международный опыт и модели для Украины // Восстановление Донбасса. URL: <http://longread.restoring-donbass.com/reintegratsiya-donbassa>. **5.** *Солонько О.* Втома металу // Українська правда. URL: <http://www.pravda.com.ua/columns/2016/07/29/7116226/>. **6.** *Nations in Transit-2016: Ukraine* // Freedom House. URL: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2016/ukraine>. **7.** *Правові* механізми врегулювання етнополітичних конфліктів в Україні: наукова записка / І.О. Кресіна та ін. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. С. 6. **8.** *Kicse A. I.* Етнічний конфлікт: теорія і практика управління. Політологічний аналіз: монографія. Київ: Логос, 2006. С. 88. **9.** *Countries Ranked by Military Strength (2016)* // Global Firepower Index. URL: <http://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>.

Kresina Iryna. The Reintegration as a Component of the State Ethnonational Politics: the Relevance of Research and Implementation

The scientific approaches to reintegration, peculiarities of application of this policy in the countries affected by the ethnopolitical disintegration as a result of ethnopolitical conflict are studied. The current stage of the ethnopolitical conflict in Ukraine, prospects and obstacles to reintegration of the occupied territories – Autonomous Republic of Crimea, the self-proclaimed DND and LNR are analyzed. The necessity to study foreign experience and the implementation of political and legal mechanisms of reintegration as an integral part of the state ethnonational policy of Ukraine is pointed out.

Relevance of the study of political and legal principles of ethnic policy of Ukraine, including reintegration policy as its component, caused by the need to ensure the ethnopolitical unity and ethnic harmony in the modern Ukrainian state, which was affected by the ethnopolitical disintegration lost due to ethnopolitical conflict with Russia - a hybrid war in which Crimea and part areas of the Donetsk and Lugansk regions were lost.

The subject of research is characterized by a low level of development of science. Of course, ethnonational policy was investigated by a wide range scientists, but reintegration policy - a relatively new phenomenon in the Ukrainian science, which relevance of study is dictated by the challenges of recent years. Throughout the history of post-Soviet Ukraine manifestations of ethnopolitical disintegration and separatism were mostly latent and did not constitute such a threat to ethnopolitical security and territorial integrity as they do now.

Currently, there is an urgent need for a comprehensive reintegration policy of temporarily occupied territories development within the ethnonational policy of Ukraine. Restoring political and legal, social and economic contacts with the occupied territories should be based on a roadmap reintegration models. It indicates the urgency of the studied subject. The issue of reintegration of the occupied territories of Donbass and the Crimea - a matter of restoration of territorial integrity of Ukraine.

Particularly urgent is developing recommendations and legislative initiatives to improve the legal framework of reintegration policy as part of ethnonational politics of Ukraine. Although the annexation and occupation of the territories of Crimea and parts of Donetsk and Lugansk regions took place more than 2 years ago, Ukraine has not worked out a coherent concept of the return of the occupied territories, failed to formulate model policy of reintegration, which requires the development of a set of measures aimed at returning these areas to common political, legal, social and economic system.

International experts on post-conflict settlement and reconstruction in their works propose many arguments for accelerating reintegration - before the final settlement of ethnopolitical conflict, the result of which was territory lost. In particular O.Natoyi studying post-conflict situation in Transnistria (unrecognized Transnistrian Moldovan republic, which in the early 90s formed due to the disintegration of Moldova), points to the critical importance of the time factor for the

successful reintegration of the region which broke away due to ethno-political conflict with Russia in Moldova.

To avoid the mistakes of the neighboring state, which in the 90's and 00's even with international support could not because of the many circumstances to settle the Transnistrian conflict Ukraine should work out the political and legal instruments designed to facilitate and enable the reintegration of the occupied territories of Donbass and the Crimea to the state. It is one of the most important tasks of the agenda of ethnonational policy of Ukraine. There are currently sporadic, unsystematic attempts, steps taken by the authorities to reintegrate temporarily occupied territory. The working out an integrated strategic model of ethnonational policy for reintegration of Donbass and the Crimea will be a comprehensive response to the challenges of the current ethnopolitical situation in Ukraine.

Keywords: reintegration, ethnonational politics, ethnopolitical conflict.

УДК 323.1(477):001.891

К. Т. ЧЕРВЕНЯК

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ФАКТОР ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Розглянута проблема етнонаціонального фактора як об'єкту наукового дослідження. Визначено зміст цього поняття. Характеризуються основні підходи українських науковців до цієї проблеми. Наведено авторське розуміння змісту терміна «етнонаціональний фактор», що буде використане у подальших дослідженнях у сфері етнонаціональних відносин.

Ключові слова: етнонаціональний фактор, етнонаціональна спільнота, етнонаціональні відносини, етнічність.

Червеняк К. Т. Этнонациональный фактор как объект научного исследования.

Рассмотрена проблема этнонационального фактора как объекта научного исследования. Определено содержание этого понятия. Характеризуются основные подходы украинских ученых к этой проблеме. Приведено авторское понимание содержания термина «этнонациональный фактор», которое будет использоваться в дальнейших исследованиях в сфере этнонациональных отношений.

Ключевые слова: этнонациональный фактор, этнонациональное сообщество, этнонациональные отношения, этничность.

© ЧЕРВЕНЯК Кристина Тарасівна – аспірант кафедри політології і державного управління Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»